

Programm nr 1.5.0201.08-0001 „Parema õigusloome arendamine“

INTELLEKTUAALSE OMANDI SEADUSTIKU EELNÕU VÄLJATÖÖTAMISE TÖÖGRUPI KOOSOLEKU PROTOKOLL

Brüssel
LEX Building, rue de la Loi 145

18.03.2013

Algus kell 12.30 Lõpp kell 19.00

Juhatas: Aleksei Kelli
Protokollis: Kärt Nemvalts
Võtsid osa: Heiki Pisuke
Kutsutud: Jane Ginsburg

Päevakord:

1. Ülevaade intellektuaalse omandi (IO) kodifitseerimisest Eestis.
2. Üldised probleemid:
 - 2.1. Eesti lähenemine vs pragmaatiline lähenemine 21. sajandi autoriõigusele.
 - 2.2. Mudelite kasutamine (Euroopa autoriõiguse koodeks, Saksa mudelseadus, erinevate riikide uuemad seadused).
 - 2.3. Mandri-Euroopa ja Anglo-Ameerika lähenemise erisused teatud küsimustele.
3. Spetsiifilised probleemid:
 - 3.1. Teose vaba kasutus.
 - 3.1.1. Suletud erandite süsteemi paindlikumaks muutmise võimalused.
 - 3.1.2. Õiguspärase allika küsimused.
 - 3.1.3. Tehnilised kaitsemeetmed ja teose vaba kasutus isiklikuks otstarbeks kopeerimisel.
 - 3.1.4. Formaadimuudatused.
 - 3.1.5. Vaba kasutuse privileegidest möödumine lepingutega.
 - 3.1.6. Nn tühja kasseti tasu.
 - 3.1.7. Erand digitaalsete keeleressursside arendamiseks.
 - 3.2. IO lepingud.
 - 3.2.1. Autorite huvide kaitse (ülesütlemisõigus, õiglase tasu saamise õigus, tundmatute kasutusviiside litsentseerimine).
 - 3.2.2. Vorminõuded autorilepingutele.
 - 3.2.3. Isiklike õiguste teostamine.
 - 3.3. Igasugust.
 - 3.3.1. Õiguskaitse kattuvus.
 - 3.3.2. Õiguste jõustamine.
 - 3.3.3. Linkimise õiguslikud küsimused.
 - 3.3.4. Kasutaja loodud sisu ja muutmisõiguse erandi võimalikkus.
4. J. Ginsburgi poolt autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõule tehtud kommentaaride arutamine.

Arutelu:

Päevakorrapunkt 1. Ülevaade intellektuaalse omandi (IO) kodifitseerimisest Eestis (töölõuna).

A. Kelli andis ülevaate IO kodifitseerimise protsessist.

Programm nr 1.5.0201.08-0001 „Parema õigusloome arendamine“

Päevakorrapunkt 2. Üldised probleemid.

2.1. Eesti lähenemine vs pragmaatiline lähenemine 21. sajandi autoriõigusele.

H. Pisuke tõstas küsimuse uue eelnõu kontseptsiooni kohta. Kuhu peaks olema suunatud eelnõu teravik, kas autoritele, tööstusele või tarbijale. Seoses ACTA-temaatikaga nt jms on tarbijad väga aktiivseks muutunud. Kas filosoofiline lähenemine peaks muutuma. See on võimalik, kirjutades uue seaduse nt tarbijatele.

J. Ginsburg oli kindlal seisukohal, et autoriõiguse seaduse peab olema suunatud ennekõike autoritele. Kui keskenduda autorile ja tema õigustele, siis see lähenemine niikuinii sisaldab endas erandeid. Eelnevatest teostest peab saama laenata. Küsimus, kas võiks olla erandeid, mis on suunatud tarbimisele või levitamisele, mitte uute loomisele, siis jah, aga piiratud. Mitte niivõrd kompromiteerimaks autoriõigusekeskset filosoofiat, vaid olemaks suunatud laiemale üldsusele. Autoriõiguse eesmärk ongi olla ka üldsusele suunatud, erandid ei ole vaid selleks, et midagi tasuta kätte saada.

2.2. Mudelite kasutamine (Euroopa autoriõiguse koodeks, Saksa mudelseadus, erinevate riikide uuemad seadused).

H. Pisuke küsis J. Ginsburgi esmamuljeid eelnõu, ennekõike selle struktuuri ja ülesehituse loogika kohta (autoriõigused ja autoriõigusega kaasnevad õigused kokku pandud, ühised sätted eraldi kõigile jne).

J. Ginsburgi hinnangul USA-s ei tehta nii selget vahet kahe õiguste grupi vahel, seadus töötab. Ülesehituse osas küll ettepanek järjestada peatükid: 1) teos, 2) õiguste omaja, 3) õiguskaitse kestus, 4) õigused, 5) erandid ja piirangud. Niimoodi on õigused ja erandid tugevamalt seotud, mõlemad võiks kokku viia ühte peatükki „Õiguskaitse ulatus“ (*scope of copyright*) nt.

2.3. Mandri-Euroopa ja Anglo-Ameerika lähenemise erisused teatud küsimustele.

J. Ginsburgi hinnangul võiks kaaluda teoste registreerimise mudelit vabatahtlikuna. See teeks teoste identifitseerimise ja leidmise kergemaks. Õiguste teostamine on kogu autoriõiguse süsteemi tähtis element ning register saab aidata. Näitena saab tuua USA, kuid on siiski probleemne. Seda seetõttu, et osaliselt on registreerimine USA's kohustuslik (tekib probleem Berni konventsiooniga), mis teeb võimalikuks tegelikult autorite karistamise. Veel probleem – kes maksab. USA *Copyright Office* ei ole piisava eelarvega, mistõttu võtab registreeringu saamine oma aja. See ei pea olema keskne süsteem Euroopas, kuna paljud kollektiivse esindamise organisatsioonid juba omavad tegelikult registreid. Küll aga võiks need registrid omavahel ühilduda. Kokkuvõtvalt - teoorias on register hea, praktikas, kui rahastus on halb, siis tekitab liigselt probleeme.

A. Kelli küsis USA kogemuse kohta ühisautorsuse reguleerimisel. Eestis peavad kõik autorid koos teose kasutamisega nõus olema. USA's on teistmoodi, kas on probleeme.

J. Ginsburgi sõnul on USA's omandiõiguses juba selline võimalus, et iga omanik eraldi võib omandit kasutada. Kui seda ei ole, siis võib niisugune süsteem olla sobimatu. Eesti eelnõus ettepanek, et teistsuguse kokkuleppe puudumisel teostavad autoriõigust teosele kõik autorid ühiselt ning autoritasu jagatakse vastavalt igaühe panusele. Selle panuse mõõtmine on väga keeruline nt kohtutel, ka USA praktika on selles küsimuses segane. Võiks olla nt, et eeldusel on osad võrdsed ja kui mõni autor ei ole nõus, siis saab pöörduda kohtu poole.

H. Pisuke küsis juhu kohta, kui surnud autor on andnud loa oma teost nt õpilasel edasi arendada. Eestis ulatub selles küsimuses praktika tagasi juba ENSV aega, oluline oli tulemus, mitte protsess. Teos on tulemus, see on olemas ja isegi surnud autorid võivad olla ühisautorid..

J. Ginsburgi sõnul on siis ikkagi tegemist pigem tuletatud teosega, mitte ühisautorsusega. Ühisautorsus tekib, kui on olnud reaalne koostöö. Kui autor millegigi töötas ja oletatav kaasautor tegi koostööd ning mõlemal on olnud eesmärk luua koos teos.

Programm nr 1.5.0201.08-0001 „Parema õigusloome arendamine“

Päevakorrapunkt 3. Spetsiifilised probleemid.

3.1. Teose vaba kasutus.

3.1.1. Suletud erandite süsteemi paindlikumaks muutmise võimalused.

J. Ginsburgi sõnul tuleb uue eelnõu väljatöötamisel ning erandite süsteemi ülevaatamisel silmas pidada, et kui uue eelnõu ja kehtiva seaduse võrdlemisel tundub mõni õigus olema kitsam, ei peaks kehtivat korda muutma. *Certain special cases* – „kindel“ tähendab „kindel“ erandite alusena ning seega tuleb olla ettevaatlik. UK *fair dealing* süsteem ei ole ka lahendus, sest see tähendab *fair dealing*’ut teatud kindlate erandite suhtes. Seoses konkreetsiseerimata vaba kasutusega võiks vaadata üle kõik vaba kasutuse juhud, mis ei ole hüvitismehhanismidega kaetud. Nt § 51 erand (arhitektuuriteos kinnisvarakuulutuses), kas saab sinna alla paigutada ka nt oksjonikataloogid, et vastav erand ei oleks liiga arhitektuurikeskne. Uhesõnaga uurida, kas olemasolevaid erandeid saaks tõlgendada nii, et nad oleksid laiemad. Siis vaadata, kas on olukordi, mis ei ole eelnõus praegu kajastunud, kuid võiks olla erandiga kaetud – siis otsustada, kas määratlus „piisavalt sarnane“ katab kõik vajaminevad olukorrad.

3.1.2. Õiguspärase allika küsimused.

J. Ginsburgi sõnul ei ole õiguspärase allika nõudest täielik eemaldumine kindlasti hea mõte, eeskujuks võiks võtta nt Saksamaa autoriõiguse seaduse vastava regulatsiooni, mis on eelnõu § 43 lg 1 juures toodud variandis 2.

3.1.5. Vaba kasutuse privileegidest möödumine lepingutega.

J. Ginsburgi sõnul peaks selles küsimuses säilima tavalise kokkuleppe ja tüüptingimustega lepingu vahetegu. Kui on läbiräägitud leping, siis võiks saada eranditest mööduda, samas tüüptingimustega tarbijalepingutega see võimalik ei tohiks olla. Kindlasti silmas pidada Art 6(4) direktiivist 2001/29/EÜ. Eelnõus variant 2 seega § 41 lg 4 juurde. Erandid ei ole õigused, nad on õiguste piirangud, s.t. tõendamiskoormis on erandist kasusaajal. Kui oleksid õigused, siis kes vaidluse korral midagi peaks tõendama. Tavapärastelt erandeid konstrueeritakse seetõttu ka kitsalt.

3.1.6. Nn tühja kasseti tasu.

J. Ginsburgi hinnangul ei saa kandja olla kompenseerimise aluseks. Nii reprograafia kui tühja kasseti osas. Kahtlane, kas vahendaja (nt *copyshop*) tohib kasu saada eraisikule mõeldud erandist (isiklikuks otstarbeks koopia tegemine).

A. Kelli sõnul on sama probleem nt meediateenuste osutajatega, kes annavad võimaluse alla laadida saateid vms isiklikuks otstarbeks e. annavad juurdepääsu serverile. Ettevõtjad ütlevad, et see on isiklikuks otstarbeks kasutamine, teisisõnu ehitavad oma ärimudeli vabale kasutusele.

3.1.7. Erand digitaalsete keeleressursside arendamiseks (A. Kelli).

A. Kelli uuris keeleressursside arendamise kohta, mis hõlmab sisuliselt Eesti autorite raamatute kopeerimist ning mudelite koostamist. See on Eestis hetkel kaetud uurimiserandiga.

J. Ginsburg lisas veel ühe argumendi erandi kasuks - kui salvestada arvuti mällu raamat mudeli tekitamiseks, pole niisugune kopeerimine tegelikult rikkumine, sest teos ei jõua kunagi üldsuseni. Keelemudelid käivad tõenäoliselt ka USAs vaba kasutuse alla, kui on mitteäriilisel eesmärgil. Nt on I astme kohus otsustanud, et kui raamatukogu kopeerib andmekaeve tarvis raamatuid, siis on tegu vaba kasutusega, kuna väljund ei ole koopia iseenesest, vaid selle koopia tegemisel on muu eesmärk. Erandi saakski piiritleda mitteäriilise eesmärgiga.

Programm nr 1.5.0201.08-0001 „Parema õigusloome arendamine“

3.2. IO lepingud.

3.2.1. Autorite huvide kaitse (ülesütlemisõigus, õiglase tasu saamise õigus, tundmatute kasutusviiside litsentseerimine).

A. Kelli tõi probleemina, et enamasti autor loob midagi madala hinnaga. Õigused aga tekivad kirjastajal, kuna autor annab enda omad kõik ära. Kas peaks seadusesse kirja panema, et autoril on õigus saada tasu iga üleantud õiguse eest vms.

J. Ginsburgi sõnul tulevadki siin mängu lepinguvabaduse piirangud. Nt et õigust lepingu sõlmimise ajal tundmatutele kasutusviisidele ei saa üle anda.

A. Kelli uuris ka ülesütlemisõiguse kohta (*termination right*), kas sellise süsteemi peaks sisse viima autorite kaitseks.

J. Ginsburgi sõnul ei ole see parim viis autorite kaitseks. Või kui, siis kirjutada sisse, et mingit tüüpi teostele ei laiene (logode kaasus). Autorite kaitseks oleks hea variant nt tasu saamise kohustus, kui õigused on üle antud, selline süsteem nt Prantsusmaal ja Belgias. Õiglase tasu arvestamise põhimõtted või kriteeriumid nt seadusesse sisse kirjutada. Kui autoritele on garanteeritud piisav tasu, siis ei ole vaja ülesütlemisõigust. Nt eelnõu § 67, kui tulevikukasutuste puhul lisaks kirjalikule nõudele panna ka kohustus maksta iga uue kasutusviisi eest tasu, oleks veel parem. Nii on nt Saksamaal.

3.2.2. Vorminõuded autorilepingutele.

A. Kelli selgitas, et eesmärgiks oli eelnõusse sisse kirjutada, et teatud konkreetsetel juhtudel peab autorileping olema kirjalik. Nõude mittetäitmisel on leping tühine, see ka seaduses kirjas. Tövättude puhul on probleeme nt.

J. Ginsburg nõustus, et iga õiguste üleminek peab olema kirjalikus vormis, see on nii ka teistes riikides. Ettevõtjate lohakas praktika ei ole vabandus, autorid ei peaks oma õigusi niisama „kaotama“, vaid ikka läbi kirjaliku lepingu. Samuti on poliitika küsimus, kas CC-litsentsid ja *public domain* peaks olema nõ autori vastu kasutatavad isegi juhul, kui kokkulepe ei ole kirjalik. Peaks olema nii, et kui autor annab õigused üle, siis ei saa ise ka enam kasutada, kui *public domain*, siis saavad kõik kasutada ja autor ise ka.

H. Pisuke tõstas küsimuse litsentsi olemusest.

J. Ginsburgi sõnul tähendab litsents eri riikides eri asju tegelikult. Üleminek on kõikide õiguste äraandmine, litsentsi saab anda osaliselt nt.

H. Pisuke märkis, et selline lähenemine on Eestis ka kehtivas AutÕS's. Võlaõigusseaduses eraldi kontseptsioon litsentsist kui kasutusõigusest.

3.2.3. Isiklike õiguste teostamine.

A. Kelli selgitas isiklike õiguste regulatsiooni väljatöötamise aluseid uues eelnõus (töötajate poolt loodud teosed, isiklike õiguste kataloogi lühendamine ning litsentseerimisvõimaluste täpsustamine). Tööandjal peaks olema võimalus ka isiklike õigusi kasutada.

J. Ginsburg oli seisukohal, et kui on soov kasutada õiguste „üleminekuid“ (*waiwers*), siis peab see olema konkreetsemalt sõnastatud. Kirjaliku vormi nõue ning konkreetsus. Isiklikud õigused saavad olla loa andmise objektiks, aga mitte üleantavad.

Programm nr 1.5.0201.08-0001 „Parema õigusloome arendamine“

H. Pisuke täpsustas, et eelnõus on sisuliselt kolm kokkuleppevõimalust, mille alusel teost kasutada saab: 1) loovutamine, 2) litsentseerimine ja nüüd 3) *specific waiver*, mille alusel saab autor isiklike õiguste teostamisest loobuda.

J. Ginsburgi hinnangul on *waiwer* isiklike õiguste puhul eelistatum variant võrreldes litsentsiga.

Lisaks arutati, mil moel sätestada teatud isiklike õiguste kaitsmine hüvena ka siis, kui õiguste ajalike kehtivus on lõppenud. Ühe võimalusena jäi sõelale, et vastavad sätted viia avalik-õiguslikena nt muinsuskaitse seadusesse.

3.3. Igasugust.

3.3.1. Õiguskaitse kattuvus.

A. Kelli uuris tööstusdisainide kaitse kohta (*utility criteria*) USA-s. Eestis on disain sisuliselt kattuva õiguskaitsega.

J. Ginsburgi hinnangul oleks eelistatud kaitse disainiõigusega, kuna autoriõigus on pika kestvusega ja annab väga tugeva kaitse.

3.3.2. Õiguste jõustamine.

J. Ginsburg tõi välja teisese vastutuse teema, vahendajate vastutus.

A. Kelli selgitas, et Eestis on teenusepakkujate vastutus reguleeritud infoühiskonna teenuse seaduses, üle võetud EL direktiivist 2000/31/EÜ vastavad normid.

J. Ginsburg selgitas, et nt otsimootorid on tegelikult direktiivi mõjualast väljas, katab teenusepakkujaid. Samas teatud teenusepakkujad siiski väljas. Suurest pildist alates – kuidas takistada ebaseaduslikku kasutust. Piraatveebilehe operaator ilmselgelt vastutav. Direktiiv laieneb, kui kolmandate isikute materjali edastan ja vahendan. Operaatoril on vastutus selgetel alustel. Aga kui aktsepteerid nt reklaami, mis viitab piraatlehele, siis erand sulle ei kehti teenusepakkuja vastutusest vabastamise kohta. Olemas on kahesugused operaatorid – ühed kes oma sisu üles laadivad ja need, kes kolmandate isikute sisu üles laadivad. Nt otsene äriiline kasu ilma teadmata, kas sisu on ebaseaduslik. Internetiteenuse pakkujast edasi on juurdepääsu pakkujad (*access provider*) e nn *telecom*. Kas on riigi õiguses luba juurdepääsu blokeerida. USA-s saab juurdepääsu blokeerida lasta kohtu poolt ka võõrale USA-välisele lehele. Blokeerimiseks võib seadusesse tingimusi lisada. Kolmas osa vahendajaid on reklaamijad (*advertisers*) ja finantsteenuse pakkujad. Nemad teevad veebilehele äriiselt võimalikuks. Nt saab krediitkaardiettevõtteid (*credit card companies*) teha vastutavaks selle eest, et nad vahendavad makseid ilmselgelt ebaseaduslikest allikatest. Need on sisuliselt majanduslikud faktorid, mis teevad piraatluse võimalikuks. Nende tegevus on hetkel iseenesest suures osas seaduslik, seega on nõ nende survestamise küsimus, kas nad tahavad vahele jääda millegi ebaseaduslikuga (hoolimata sellest, et niisugune tegevus neile raha sisse toob. Vastavad sätted saab SOPAst vaadata nt.

3.3.3. Linkimise õiguslikud küsimused.

H. Pisuke tõstatab varaliste õiguste kataloogi iseloomu küsimuse – kas peaks olema avatud või suletud nimekiri. 20 a tagasi kehtiva AutÕS väljatöötamisel oli nt Silke von Lewinski seisukohal, et peaks olema avatud kataloog. Iseenesest saaks ka suletud kataloogiga tegelikult.

J. Ginsburgi hinnangul võiks siiski kataloogi preambulis sisalduda mingi üldisem viide - *exclusive right to use* või *exploit the work* nt, õigused oleks näidisloetelu, aga mitte suletud. Kui probleem on linkimises – kas on üldsusele suunamise õigus või mitte, siis praegu ECJ see vaidlus (ei puuduta küll *framing*'ut). Mitte kõik lingitööbid ei saa olla üldsusele suunamise õigusega kaetud. *Framing* võiks olla kasutus, mis on autoriõigusega hõlmatud (kuigi USA apellatsioonikohus (*9th circuit*) ütleb, et ei ole nii, teised kohtud pole otsuseid teinud selles

Programm nr 1.5.0201.08-0001 „Parema õigusloome arendamine“

küsimuses), samas tavaline hüperlink mitte, selleks on lihtsalt liiga hilja juba. Kui raamida teise isiku veebileht ja saada tulu, siis on üldsusele suunamine. Prantsusmaa ülemkohus nt nimetab seda reprodutseerimiseks. Samas oli J. Ginsburg seisukohal, et pigem siiski üldsusele kättesaadavaks tegemine. USA's on varaliste õiguste suletud kataloog, aga õigused on samas laiapõhjaliselt kirjeldatud. Tekib mitmeid küsimusi - kas on teisene vastutus võimalik, kui viitan piraatvideole nt, kas on võimalik süvalinke ja *framing*'ut tavalinkidest eristada. Kõik taandub ärimudelile – kui teed teise veebilehega endale raha, siis oled rikkuja. Süvalinkimine on jälle keerukam, pole *framing*, kuid võiks teatud juhtudel kaasa tuua teisese vastutuse. Üldine säte preambulis võiks katta ka nt juhud, kui on tegemist veebilehega, mis koondab linke.

Päevakorrapunkt 4. J. Ginsburgi poolt autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõule tehtud kommentaaride arutamine.

Osalejad arutasid J. Ginsburgi poolt AutÕS eelnõule tehtud kommentaare paragrahvide kaupa (vastav alusdokument esitatud J. Ginsburgi poolt *track change*-versioonis). Pikemalt kerkis kõne alla nt üldsusele suunamise õiguse regulatsioon (eelnõu § 16) ning selle muutmisne arusaadavamaks, üldsuse mõiste sisustamine (eelnõu § 7), tõlkeõiguse suhe muutmisõigusesse (eelnõu § 13 ja 17), isiklikuks otstarbeks teose vaba kasutamise erinevad tahud (eelnõu § 48) jms.

Ajapuudusel ei jõutud kohtumisel arutada päevakorrapunkte 3.1.3. Tehnilised kaitsemeetmed ja teose vaba kasutus isiklikuks otstarbeks kopeerimisel (osaliselt kaetud päevakorrapunktiga 3.1.5. Vaba kasutuse privileegidest möödumine lepinguga), 3.1.4. Formaadimuudatused ja 3.3.4. Kasutaja loodud sisu ja muutmisõiguse erandi võimalikkus.

Otsustati: (otsused, arvamused, ettepanekud, kokkulepped jms).

1. Töögrupi liikmed nõustusid J. Ginsburgi ettepanekuga eelnõu struktuuri osas, kuna selline on ka Euroopa autoriõiguse koodeksi (nn Wittem-grupi mudelseadus) lähenemine.
2. Eelnõu edasiarendamisel kodifitseerimise järgmistes faasides kaasatakse ka enamuse J. Ginsburgi poolt tehtud sisulisi ettepanekuid, nt mis puudutab isiklike õiguste teostamise küsimusi, uuritakse täiendavalt teenusepakkuja vastutuse regulatsiooni uuendamise võimalusi (selle kohta saadab J. Ginsburg näidishinnakirjad USA praktikast) jms.
3. Põhilisteks suundadeks uue eelnõu väljatöötamisel peaks J. Ginsburgi hinnangul olema 1) selle suunatus tulevikkus (uute võimalike kasutusviiside arvestamine nende normide koostamisel, mis puudutavad varaliste õiguste kataloogi, lepinguõigust ja vaba kasutust) ning 2) autorite huvide tõhus kaitse.

/allkirjastatud digitaalselt/

/allkirjastatud digitaalselt/

(allkiri)

(allkiri)

Aleksei Kelli
Juhataja

Kärt Nemvalts
Protokollija